

המציפה

ערתו שבועי

לכל עיני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עיני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת.

מחיר החתימה על המצפה

כאוסטריא אונגרי: לשנה 7.— בתרים, חצי שנה 3.50, רבע 1.75.

כאישכנו: לשנה 8.— בתרים, ביתר הארצות: לשנה 9.50 — פראנק.

רמת המצפה נכנסת עתה בגליון עצמו, הגדול עתה פשהיה וסכיף חפר ספרותי יותר מאשר עד כה. אין הנחה מהמחיר.

מחיר גליון בודד 14 הלר. מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים לפי גדל השמה. ברכת סוף 60 הלר. הודעת אירוסין בחר. זו או זו בראש הגליון שני בתרים המשנה מקומי עליו להודיענו מיד לא רק שם מקומו החדש, כי גם שם מקום בית הדאר הקודם. קאנטא של פאסטשעק נומר 76.918 האדרסה לבית הספרות לאדמיניסטרציה „HAMICPE“ Kraków, (בתוך לארץ להוסיף: Oesterreich) בע"מ: הרוב כעבאסטיאנא 32

Kraków, 5 Maja 1911.

גליון יח.

קראקא, ז' ניסן פ' אחרי התרע"א.

מלאך המות מה לו הכא ומה לו התם. לא התאוננו כלל על זה. לא עלתה כלל על דעתם. כי לולא הדירות הצרות והאוויר המעופש לא היו המנפות והחללים מצויים כל כך במתנה ישראל. לא ידעו כי רחובותיהם הנבואשים וחוריהם הסרי האוויר המהור הם מקום סכנה ובמקום סכנה באמת מצוי מלאך המות יותר מאשר במקום אחר. אבל מה היה להם לעשות. ברירה לא היתה להם, והאדם צריך לנחמה, ע"כ אחזו במדת הפטליסמוס ובאינס היו מטים לבכם להאמין, כי אותו מחימי הנשלה להרבות חלליהם, היה מוצאם גם במקומות אחרים ומתוך כך לא התאמצו כלל להרחיב גבול הרחוב ולצאת למרחב, לצרה מוכרחת חשבו זאת.

ת"ל ימי הגיטו עברו ורק בחלום רע נזכרם עוד. אבל האומה, כי כבר ננאלנו כלנו מצרת הגיטו ורגלנו עומדת במרחב, אינו אלא טועה. לא נדבר בזה על-אדות תחום המושב אשר ברוסיא. דברינו יהיו על צרת הדירות ברחובות היהודים, אשר בערי גליציא, אונגרי, אנגליא וכו', הארצות החפשייות. צרת חסר דירה לעניים ולבינונים קימת בזמן הזה לא פחות מאשר בימי הגיטו. רק העשירים ננאלו מגלות הגיטו. בימי קדם סבלו גם עשירינו מחסר דירה ובדורות האלה אין לעשירים עוד מחסור בדירות. אבל העניים לא נושעו מאומה. מי שלא ראה בתי אבות שלמים, אנשים ונשים וטף, תועים כל ימי הקיץ בשוקים וברחובות, לחקור ולדרוש אחרי דירה קטנה מתאימה להם, לא ראה עמל ויגו מימי דורות כאלו. אינן מצויות, שום בונה בית חדש

אסור היו להתפשט ברוחב, לצאת מתוך גבול הגיטו והתפשטו בנוכה, באויר. גם המציאה לבנות יציעות על פני קירות חדריהם מבית. עוד נזכור כלנו את היציעות האלה. בהיות לבנינו באחד הכתים הדר אחד אחות נחלה וכו' דרו י"ב נפשות ויותר או גם בתי אבות אחדים ואחד מהם השיא בתו, בנה לה יציע בתוך החדר על-פני אחד הקירות, נשען על שנים שלשה עמודי עץ ובסלם עלה הזוג על "הדרו" החדש, שהיה פחות מדי על די ורק בדחק היה בו מקום לשתי ממות קטנות. בן דורנו אינו יכול לתאר לו איך שאפן או דאנשים אורח, איך היו, ובאמת לא היו הייחם חיים. לא הנם היה המות אורחם התדיר, לא הנם שלטה טנפה כמעט בכך שתי שנים בגיטו בזה, כאשר יעידו פינקסי הקהלות. מות איש זקן ושבע ימים היה חיון בלתי מצוי כלל ולעמית זה נמצא בהם כמה דפים, המזכירים מות אנשים ונשים צעירים לימים, מלבד המון הילדים שנקטפו באכזב, שאינם נזכרים כלל בפינקסים. בהם שלטה טנפה בלי הפסק, ומספר יושבי גיטו לא נתרבה הרבה. וגם אלה שנכרו על המחלות וגדלו, היו חצים מוכי שחיץ מין מכה לאומית היתה זאת ועוד היום נשמע לעג ושכנינו על זה. מלבד מה שנכפפה קומתנו ונצטמקה ריאתנו, בדנו הסרי דם ושפלי קומה. אמנם בן חללי הגיטו ואוירו הנשחת והמרעל וחסר מקום דירה רבים דיו אלה מנינם מחללי כל השמדות, המדורות, העלילות, השוד והפגרוטות, שדברי ימינו כל כך עשירים בהם, אלא שמתוך מרת הפטליסמוס, שדבקה בנו בימים ההם, שהאמינו אבותינו באמונה שלמה, כי

שמהה בלאט מאורשים כחדש אייר התרע"א. פרועמישל. שיניאווא.

שקל מזרחי, אלה מקוראינו שאין במקומם מורשה המזרחי, ויכולו לשלם לנו את השקל 1.20 בתרים ויקבנו מיד ישובר עליו. המערכת.

עוד הפעם נזכיר את כל המשנים מקומם, שלא ישחכו להודיענו מקומם הקודם בדיום ולא יגרמו להם ולנו יגיעה וכעס לריק. האדמיניסטרציה.

לשאלת הדירות.

זאת היא שאלה המורה ליושבי הערים בכלל וליהודים בפרט. אמנם אנחנו היהודים רגילים בשאלה הזאת. מאז הלכנו בגולה היתה אחת מדאגותינו הקשות: איפה נניח ראשינו. אדוני המדינה והערים, אשר במנחה הגונה ובשחר רב נישאו פני אבותינו, להקציע להם מקום באיזו פנה בעריהם, היתה עינם רעה ביהודים ותמיד היה המקום צר מהכיל את כל אנשי הקהלה. ובפרט כאשר ישנו מספר שנים בשלום ובני הקהלה פרו ורבו בין בדרך טבעית ובין ע"י אורחים, שאזו להם את מקום השלום למושב. אז היתה להם כל ימיהם דאגה עצומה: מאין יקחו ד' אמות קרקע, להכין להם או לבנותיהם ולבניהם אשר השיאו מקום דירה? ובשתי דרכים נפתרה השאלה לפעמים: היהודים המציאו לבנות בתוך דגיטו בתים גבוהים, עליה על גבי עליה;

הפחד היה פחד שוא, כי סבת ההודעויות היתה עצירה פתאומית, שעצר מנהיג המסע את מחלך הלוקומוטיב לפני התעקמות המסלה.

מובן מאליו, שישחתנו נסכה מיד על הענין הזה וכל אחד מאתנו הפש בזכרונות מוחו מקרי פחד פתאום מספרי שערות כזה, לספרם לנו הספורים היו כלם משעממים; זה ספר על-אדות שדים, ישפגעו בהם פלוגי ופלוגי כהצי הלילה, זה על-אדות גנבים, שההריו מנחת ישנים וזה נכל פיו והתחיל לספר דברים, שלא חפצנו לשמוע והשתקנוהו. בסוף פתח השדכן את פיו והעיר, שאם נחפוץ לשמוע ספור יפה על-אדות פחד פתאים ועל-אדות שערי שחור, שנחפך להיות לבן מפחד ויכל לישרתנו. אך אנא, שכח עתה, כי שדכן אתה ואל תספר רק מעשים שהיו, בן העיר אחד מהנוסעים הלילה, ענה השדכן, לא אספר לכם ספורי נשים מוזרות כלבנה או מעשיות, ששמעתי מאחורי התנור בכיהמ"ד, אלא מעשה שחיה זה עתה כאיש ידוע, שנם אתם מכירים אותו. הראיתם את היהודי הזקן, שאכל עמנו היום במסעדה בלבוב? דומה שהוא איש שיבה לפחות זה כעשרים שנה ובאמת לפני שני שבועות עוד היו שערות ראשו וזקנו שחורות כזפת ובעיני ראיתו נכנס לתדרו במלוננו בלו ישחור כאיש צעיר לימים ובחצי הלילה יצא לבן, כמו שראיתם אותו היום.

ספרה נא, ספרה נא! קראנו כלנו בתשוקה עזה. הבה אספר. הזמן הזה, איציק משה נירנבערג שמו, הוא גביר עצום, בלעדי נזקו הלואי לכל ישראל כך

ושיבת צפרים וזמזום פרפרים הקיו סביבם האחו.

זאת זכרה האלה בנפש אבלה וראשה לארץ השפילה. ורוח טהורה בשדה געורה בהשמע בקול האמולה.

והישגל עפה וחרש לטפה האדה ברע חביב ותלחש פדומה: הנחמי נפעמה עוד יבא יבא האביב...

א. ל.

הלבנת השערות בלילה אחר.

בטרבת מסלת-הכרזל ישבתי עם יהודים אחרים ובתוכם שדכן-מדינה ידוע, ששעשע אותנו בספורי מסעותיו ושדוכיו הנפלאים, שהצליח בהם או שלא הצליח בהם. פתאם נשמע קול שחר מתחת המסע וכל המרכבה נודעוה. כדנו נבאלנו וכל אחד נלפת בזרוע שבנו, לכל יפול והחרדה נכרת היתה עד פני כלנו, כי זה לפני שבוע קרה אסון במסחיב והיו בנו גם אנשים, שסמרו שערותם מפחד ופניהם הורו כשיר.

פיליטון

בשורת האביב.

אלה אחת עמדה נאנתה, והידה נלמודה בגפה, פפיה נטואאות, למרום נטיות, כאלו מבקשה-חגינה. זכרה האביב, עת פרהה מסביב, בעדן כל האדמה, וקהל תפנה שלה רנניו, מהיכל צפרה לרמה.

בפקר הוהיבה שמש נדיבה בפחה הרענגה, וקלילות שלנים ירדו כגבים, גלי כסף תלגנה.

וחיל הדאים שטופים בצבועים לרגלה ריחם שפכו.

כי ידמו, שאין מן הנמוס להיות צדיק יותר מאחרים וכפרט במקום שיש חסרון כים. ובמקום רפש ועפוש יזמשו בהרגל המשים מגונים שונים. כן יגדלו בכל עיר הבורות הבורות של יהודים המסנים הולכי בטל שמאין עסקים אחרים עשו להם עסק, לקנות כשותפות או ביחידות בתים במחשבה תחלה, להרים מחיר הדירות ולמכרם אח"כ כרוח של איזו אלפים לפי ההוספות, שהשיגו ברשעתם. יש תולים את כל קלקול יקרות הדירות ברשעים האלה. אך האמת נתנה להאמר, שלא הם הגם הסבה הראשונה, אלא הם משתמשים רק בשעת הכשר. פרצה קוראה לגנב. לפי שהצפיפה ברבע היהודים רבה מאד ואין ברירה לדירים, הם מתנכלים עליהם להנות מצרתם, כאלה הגנבים והשודדים, המתפשטים על הבית הנוער באש או הנהרס מרעד אדמד, לשלול שלל. נגד הצרה הזאת היו הממשלה ובתי המחקקים צריכים לחוקק חקים, למנוע מימים כאלה מהזיק ומה קל הדבר לאסור שפקולציות כאלו, ככל המס וגזלה. אבל לממשלתנו הרוממה ולבתי מחוקקינו יש דאגות חשובות מזו: כל שנותיהם הם סבלים כוכחים ובחקירות עמוקות, באיזו לשון ידברו היושפטים עם הגנבים בעיר פלוגית וכמהו פדוני. ועל שאלות ממין זה תסוב כל הפוליטיקה, מניסטריות נופלים בהן ומניסטריות עולים, פרלמנט נבחר ופרלמנט נשבת והשאלה לעולם עומדת: באיזו לשון! ואין פותר, והממלכה ויושביה הולכים ומתנונים. לכן אין לנו עצה רק לעמוד על נפשנו. עיד האופנים שנעשו ושיוכלו להעשות, להציל עשוקים מידי עושיקהם, נדבר במאמרים הבאים.

על המצפה.

משאון הבחירות.

תמונת המצב עודה ממושטשה, אין עוד יכול לציר לו אך יתהוו הדברים בשעת הבחירה. לעיני מרודים הפולנים בריב כינם לבין עצמם. הנציב הקונרוטיבי והמפלגות האגרריות והדמוקרטיות מתאמצים להכריע את הכף לצדם ולהפיל את הדמוקרטיות הלאומיים המתבצרים בערים. והמניסטר גלומבינסקי, שהיה ראש המפלגה הקנאית הזאת, טרח וקם לעזרתם והכתיב שהממשלה ניטרלית. הפולנים הנמולים כמעט נעזבו מאת בני עמם הערלים, אינם אתם כתמול שלשום. ולפי שאין העוזבים האלה יכולים להגנם

שכר עבודת הפועלים רב שם מאשר פה. ומדוע שכר הדירות בטשרנוביץ רב הרבה יותר מאשר בגראץ? וכן נמצא בהשוואתנו את פראג ללובו ואת ברין לקראקא. ולא רק בשתי ערים רחוקות, אלא גם בעיר אחת נמצא את ההלוק הזה בין רבע היהודים ובין רבעי הנצרים. שכר הדירה בליאופולדשטאדט בוויין גבוה יותר מכפלים מזה אשר ביוזשטאדט ולא רק לפי שהראשונה עשירה בבתי מסחר יותר, אלא העיקר לפי שהיהודים צפופים שם וקשה להם לצאת. וכן הדבר ברבעי היהודים בווארשא, כבודסט, בלנדון, בניו-יורק ובטשיקאנו ובכל מרכזי היהודים הגדולים. היקרות מתהווה שם בכל שנה בדירות הקטנות ובחניות, שההרישה רבה בהן על השכיחות, לפי שעניי היהודים אינם יכולים לשכור דירות במרשי העיר כעניי הנצרים. ולפי שבמחסור דירות כאלו מוכרחים דורשיהן לרוב לשלוח ידם בדירות הגדולות ולחלקן, להשכיר מהן חלקים חלקים, וגם קצת הסוחרים מחסר חניות רחבות ידים מוכרחים לשכור דירות גדולות על העליות, לעשותן לבתי מסחר, מטילא תשלט היקרות גם בדירות הגדולות ברבע היהודי וברחובות המסחר.

ונספך לסבה הזאת מחסור העסקים והפרנסה בין היהודים ומחסור החרשת. בכל עם אחר נחשב קנין הבית הגדול בעיר רק מקום בטוח להשקיע בו את הכסף הנחשך. בעל הבית מסתפק בחמשה אחוזים ממאה, שביא לו ביתו רוה נקי. רוה יותר מזה יוכל למצוא רק אם יעלה באיזו סבה מחיר הקרקעות ברחוב ההוא. אבל לא יעלה על לב אדם, להעלות בזדון ובחמס את מחיר הדירות, לפי שאין ברירה אחרת לשוכרים. והרשעה הזאת מצויה בתוכנו בכל מושבותינו, זהו ממחסור עסק אחר. אמנם עלינו להודות, שאין זאת רשעה גמורה, אלא היא רק תוצאה, כמעט מוכרחת, מהסבה הראשונה הנ"ל: מחסור הדירות הקטנות והחניות. אבל לולא המחסור בעסקים בתוכנו ולולא לקוי רגש המוסר והחמלה תולדתו, שבכבוד זה איש איש יבדע את רעהו חיים בתוכנו. לא היה הדבר בא לידי כך. שהרי עינינו הרואות, כי לא רק בעלי בתים נצרים ישכרו באותו רבע היהודים דירות כזול לפי הערך, אלא גם בע"ב יהודים ישרי לב ישנם עוד בכל עיר, שאינם רוצים להנות מן החמס הזה. הנעשה בהיתר ומשכירים דירותיהם בכשר, שהוא למטה מן השער המצוי. אבל אלה רק מעטים הם. ע"פ רוב פג רגש החמלה ואף במקום שעודנו מצוי, יכבושוהו בעליו

אינו רוצה לטפל בעניים. כל הבתים החדשים נבנים דירות לעשירים ולאמידים. הדירות הקטנות המעטות הנבנות מאחורי הבתים כהצר בתוך הצר, נשכרות ע"פ רוב לזוגים צעירים חסרי ילדים. אבל לעניים אין דירות, אם מוכרחים הם לצאת מדירותיהם הקודמות. והכרה כזה מצוי מאד. בכל שנה ובכל עיר בא תור איזו בתים ישנים, קני העניים, להרס ולבנות במקומם בתים מודרניים ושוב דירות לעשירים. אז יעמדו איזו עשרות בתי אבות לפני תהום של דאגה נוראה: איפה נדור? ככל מקום בואם לדרוש על דירה יבישו עליהם מנכוח במכמים עקומים ולמען הפטר מהם ישאלום הכעלים כמה ילדים להם. ואין לתמוה כלל על זה, אין זה מתוך רשעות. בודאי הרשות לבעלי בית, אשר עול מס בנד ועול השגחת המהרה של המניסטרט רוכצים עליו, לבחור לו לדירתו הקטנה היהודה. שיש לו להשכיר זוג צעיר, בטוח בשכר הדירה ובטוח בהחזקת המהרה — ושוכר כזה מצוי מאד — ולמאוס בעניי מטופל. שאינו בטוח בשכר הדירה ואינו מוחזק במהרה. אבל מה יעשו העניים? העליהם להמית את עצמם ואת בני ביתם, לפי שאין איש רוצה להשכיר להם דירות? העניים האלה עומים שקועים בתוך הגיטה, טעם אבותינו בימי הבינים הם מרגישים כסוככם מבית לבית, לחפש אחרי חור צה, להניח ראשיהם ואינם מוצאים. העשירי, המבקש לו רידה רחבת ידים, לא רק שימצאנה לרוב ברחובות היהודים, כי-אם גם ברחובות הנצרים לא ימצאו ממנו דירה כזאת, כי רבות הן דירות כאלו ואין קונים קופצים עליהם ואין דבר שימנעוהו מלשכור שם. אבל העני, שע"פ רוב הוא נאמן לדתו ולובש בגדים ארוכים, לא ישכרו לו דירה ברחובות הנוצרים. גם יהודי, שיש לו שם בית, לא ישכיר דירותיו לאחיו היהודים והוא מדקדק בזה יותר מן הנצרים. ואף אם ישכרו שם דירה ליהודי עני לא יוכל לגור שם בין זרים, רחוק מבית תפלה, רחוק מן השוק היהודי שממנו פרנסתו ורחוק מכל היים יהודיים. הן מראה גלוי לעינינו, שבמעט ככל הערים עוד הגישו קים, אף שאינו נסגר בלילה. שמונים אחוזים מיהודי כל עיר עומים יושבים נרחקים וצפופים ברחובות היהודים ולא יוכלו צאת.

וזהו הסבה הראשונה והעיקרית ליוקר הדירות בערים, שיושביהן היהודים רבים. כל אדם יוכל להוכיח מזה. העיר גראץ באוסטריא גדולה הרבה ממשרנוביץ ויושביה עשירים הרבה מאד מיושבי טשרנוביץ, גם המסחר והחרשת רבים בה מאשר בטשרנוביץ ומטילא בעירו אין שני לו. אבל אין לו מזל לנשים, לא עלינו, כבר קבר שלש נשים ומכלן אין לו בן זכר. מובן מאליו שהוא מבקש לו אישה רביעית ודוקא צעירה ויפה בת טובים, ולמי יפנה ר' איציק משה אם לא אל. המצאתי לו שדוך הגון עם אלמנה מיוחסת צעירה מלכוב, פרה נאה, אין כמות כלל העולם, אבל כמובן עניה. מסרתי לו תמונתה והדבר נכנס בלבו והחליט לבוא לבונה, לגמור את הדבר, בלומר להקים חפה תיקף ומיד, שטא יקדמונו אחר. גם לה מסרתי תמונתו ומראהו עליה ככן מ"ה שנה, אף שהוא באמת בן ששים ואולי יותר. ע"פ דרישת קרוביה לקח אתו חמשת אלפי זוזים, להפקידם בקפת החסכון על שמה לפני ההפה. גם את תכשיטי כל נשיו הקודמות קבץ, להביא לה מתנות. שום אדם לא נסע עמו, רק אני לבדי. בתחנה אחת בדרך נזדוג לנו איש זר לבוש בגדי אירפה הגונים, שרשרת זהב עבה על חזהו ומטבעות משוככות אבני שחם על אצבעותיו ונדהק אל התא שלנו במדרגה השנית. ככל הדרך הסתכל הזר על מוודת ר' איציק משה, אבל גם הוא לא הסיר עיניו מעליה. הלא תכינו — כן לפחות הבינתי אני — כי בתוך המזודה היו התכשיטים היקרים ואולי גם הכסף. בהגיענו ללובו נכנסנו לאחד המלונות הגדולים והמשוכחים, ועליכם לדעת, כי אף שהוא בן עיר קטנה אין כסף נחשב לו כמעט. במלון שבר שני חדרים, האחד לו לבדו והשני לי לבדי. לתמונה באר לי את הדבר, כי יש לו פרינציפה, שלא לרין בדרך עם שום אדם, אף לא עם אחיו בחדר אחד. לא עשיתי שאלות עוד, פרינציפה הוא פרינציפה, מדוע לא יהיה לפרינציפאל כזה פרינציפות? יהי לו אשר לו וגם די היה שלי:

בודאי במפתח מוכן בידו, וגנב את מזודי ואקדה מזוי בידו ונמלטי. וכדברו היה כלו רועד מפחד ומתרגזות ופניו חורים כזקנו וככתנתו.

ככר השכס באו המחזותנים — כפי הנראה שמעו את שמועת המקרה במלון — לדרוש לשלום החתן ובראותם את החתן הזקן קראוני הצדה ולחשו לי, כי השדוך היה מקח טעות, הם דמו, כי עוד החתן צעיד לימים והרי הוא זמן מופלג. לזה לא יסכימו. הפצתי לנסות מלאכת ההסתה שלי, אבל טענותי נסתמו. ארור הגנב הרשע! מידי הגביר גנב אולי את הגדן המוכן והתכשיטים, שהם רק חלק קטן מהונו ומידי גנב כל הונו, אלף ריב, שהיו כבר כמנוחים כקופסתי! אולם אח"כ השיבתי אל כפי, כי עלי הקבצן אין רהמנות כל כך כמו על הגביר, שפחדו הפתאומי הפכהו בן לילה לזקן ואולי כל הונו היה במזודה הזאת, הבל אפשר. איזה צער, כמה הרעיש המקרה את לבו ועצבו עד שהלכינו שערותיו ברגע אחד. אפשר שאבד כל הונו, כי לא חנם נהפך כלו לכן, שמעתי כבר ספורים שונים ע"ד מקרי סחד כאלה, המלכבינים שערות אדם ברגע ולא האמנתי ועתה עיני ראו. שעות אחדות עמדתי מרעיד ומשומם על המקרה, לא יכולתי אף לעמוד להתפלל שחרית ומכיש לאכול ארוחת הבקר.

עד ששכחו המשרתים בצהרים מבית הפוליצייה ושחקו בספרם, כי האסון אינו אסון כלל, כי לא היה כל הון וכל כסף ולא שוה כסף במזודה, אלא רק בקבוקים קטנים ומיני חמרים הימיים, לצבוע שערות הגביר... ד. פ.

חדר יפה רחב ידים סמוך להדרו ודלת סגורה חברה חדרי שנינו, ושכנו בתא מסלת-הברזל היה שכנו גם פה. הדבר היה תמוה לנו, אבל מה בכך. הוא שכר לו הדר בצד חדר ר' איציק משה מעבר השני וגם החדר ההוא מחובר עם חדר ר' איציק משה בדלת סגורה. במרם הלכנו לישון דרש ר' איציק משה ספל מים רותחים ובורית. בהשיגו את המים הרותחים נעל את הדלת מבית ושמעתי מאחורי הדלת, כי הוא רוחץ כל ראשו ומשפשף שערו בכח. שחקתי בקרכי ומהשכח עברה במחי: כן רוחצה כלה את ראשה לפני דלתונה ולא התן כזה, ההולך כבר בפעם הרביעית אל תחת החפה. אבל מה איכפית לי, גביר כמוהו יוכל להרשות לעצמו גם זה וכפרט שאין בזה חסרון כים, התחלתי לסבב מחשבותי לעניי עצמי. כסף השדכנות בטוח לי כבר, שני הצדדים נתרצו ושניהם מוכנים להכנס לחפה. עתה עלי לחשוב מה אעשה בכספי. אלף ריינוש כסף יהיו מחר בכיסי, אף פרוטה לא אניה לה, גם אם יקפץ עד התקררה. במחשבה הנעימה הזאת נרדמתי ושנתי אחרי עמל הנסיעה ערכה לי.

פתאום הקיצותי לקול רעש וצעקה בחדר דסמוך. קמתי בהרדה ויצאתי והנה הגביר שלנו עומד כנגדי לכן ונר דולק בידו ובלו, לא רק בגדי הלילה שלו, אלא כל ראשו ופניו וזקנו לבנים כשלג. והמשרתים אצים, נחפזים, שואלים ודורשים וכלם רועדים מפחד ואחר מהם רץ אל הטלפון, לקרוא לשוטרים. "מה היה, ר' איציק משה, אוי לי ואוי לנפשי, הלא כל שערותיך הלכינו מחד! ישאלתי בחרדה גדולה.

"השכן שראיתי, ענה הזקן, ימה שמו וזכרו! שארב די במרכבת מסלת הברזל, נכנס אל חדרה

בתקופים הבוגדים במ, הם מתנקמים בציונים ושופכים עליהם כאש המתם בארגנם ה"טאג" הזרנגוני, על אשר לא אבו להתחבר עמם ולחלצם מצרתם. הם עושים השבון עם אדולף שטאנר, להראות, כי הוא רמאי, דמגוג, מתעה את העם ואינו עושה מאומה לטובתו, אין כחו אלא כחה. ולפי שגלוי וידוע לכל וגם לבעלי ה"טאג", שככל אופן לא פעלו הצירים היהודים שבמלוב הפולני לעמם יותר מן הקלוב היהודי, הם מתחננים לבוחרים, שלא יכלאו רחמיהם מהם גם להבא והם מוכנים לדורון, לתפלה ולמלחמה. אינן הברירה כיד הבוחרים. והבוחרים היהודים ברובם יודעים כבר, שציר הנכנס לפרלמנט בתור בא-כה עמו ובוחריו עדיף מן הנכנס בתור בא-כה עם אחר. ואחת היא אם יוכל לפעול או לא, העיקר הוא הרצון והתביעה וסוף התועלת לבוא וכי העם היהודי צריך לבאי-כה עצמו, זהו עתה מן הדברים שאינם צריכים ראייה. כבר העובדה שיושבים במועצת הממלכה באי-כה הלאום היהודי היא תשועה גדולה, כי היא אשור הלאום ע"י הלאום עצמו והנחיות, ועוד דבר לנו אל ועד הבחירה היהודי בלבד, העמדת הקנדידטים אינה כחלוקת עליות כביהי"ע, אין לחלק בזה כבוד ושכר טוב לידידים ולמי שנאמן יותר להפריניציפיות. בהעמדת קנדידטים צריכים להזהר, להעמיד אנשים בעלי נסיון וישוב-הדעת ושתי הסגלות האלו מצויות יותר באנשים, שהרכבו כבר לעבוד עבודת הצבור, שאינם עוד צעירים לימים, וישנם כאלה, אין לזכור בזה עוונות ראשונים, צריכים להעמיד אנשים שעבדו בשביל העם ולא אלה שעבדו בשביל המפלגה לבד, יש למשל למפלגה הציונית איזו מינא על ד"ר שאול רפאל לנדא הוויני ועל לבל מויביש ואולי בצדק, אבל בכל זאת מסוגלים המה להיות מורשי העם היהודי בפרלמנט יותר מכמה דקטורים צעירים, הנאמנים יותר מהם להפריניציפיות המפלגה, מהבוחרים היהודים אנו דורשים, שיתורו על כמה דברים בשעת הבחירה, מדוע לא יתורו גם ראשי המפלגה על כבודם ועל רגשם הפרטי? אין איש יכול לומר עליהם, שאינם לאומיים או דמוקרטים כל צרכם.

הפגרים בקארוכ.

אין כלום, מי זה ידבר ע"ד פגרים? הכו ששה יהודים ביום הפסחא הרוסית מכות רצה, השחיתו כלי בית, פוצצו חלונות, בזזו חנויות וזה הכל. העתונים לא עשו מזה כל עסק, ישנם עתה ענינים חשובים יותר, בחירות, מה לנו גדול מכחירות? ואולם יש לדעת, כי קארוכ הוא כבר אצל היבנוב, שהפולנים יקראו לה אוהנוב ואוהנוב זו היא טיודעתנו מאה מקום מוכן לפרעניות כארץ. לפני שמונה שנים בדיוק היה יש ג"כ פגרים קמץ כזה ביום הפסחא הרוסית וגם אז לא יתנו אליו לב, כי גם אז היה לנו ענין יותר חשוב למפלגה: הפגרים הראשון בקיישינב, בו ביום שהחלו ההרגות החרשות ברוסיה בפגרים הקיישינבי היה גם הפגרים הראשון בהיבנוב, כך מולם של יהודי המקום הזה, להיות צרתם נבלעת בתוך צרה גדולה ממנה ואין שת אליהם לב, לכן כדאי הדבר להזכיר היום את מאורע הפגרים הראשון, הלא גם בתשעה באב מזכירים את שני ההרכבות יחד, לפגרים בתענית אחת, אז לפני שמונה שנים לכדו שם האכרים נפש יהודית, איזה גערון בפרה, ופתחו להמיר דתו. הכחור היה לנצרי יוני והכריז האכרים הולכי-והו כרחוב היהודי בתרועת נצחון: ראו אנחנו העשרנו ואתם יוששתם! ונערים יהודים הלכו אחרי המחנה וקלסוהו: משומד משומד! אז נשבעו הרוחנים בפירוש לנקום. והנה בא יום הפסחא, יום התחיה שלהם ותאות הנקמה קמה לתחיה, מה עשו? הציתו אש בבתיהם הבטוחים באחריות ובאו העירה במחנה גדול של מאות איש והרימו צעקה גדולה, כי היהודים הבעירו את הבערה. כל יהודי, שפגעו בו, הכוהו מכות רצה, שברו דלתות החנויות, פוצצו החלונות, בזזו סחורות, השחיתו כל הכא בידם, החריכו את בית-הכנסת ובית-המדרש, נפצו כל אשר בהם, קרעו את הספרים ורמסו ברגליהם. את הבילות הבגדים והכלים, שהוציאו היהודים, להצילם מפני הדליקה, השליכו אל המדורה של בתיהם הבעורים באש. שלשה יהודים נהרגו, חמשה נפצעו פצעים אנושים, מלבד הנפצעים פצעים קלים. היהודים קראו ע"י המלגרה לשר המהוו לעזרה ואמנם שלח היל צבא מראווא, אבל אחר כל המעשה, בפגרים של עכשו

הודרו שר המהוו ושלה את הצבא מיד ולא היה השר גדול כל כך. הדבר מובן, הן לפני הבחירה היום ועבודת היהודים דרושה. "לבחור" בציר פולני לפרלמנט ממחוי, שכלו רותנים ויהודים. צריך להראות ליהודים מי המה שונאיהם ומי מגניהם. ומה היא סבת השנאה הגדולה של הרוחנים במקום הזה ליהודים? השאלה תפתר בשמענו, כי בין היהודים הטובים הפעם נמצא רב העירושמו רוקה, ממשפחה הרחיצ מבלה, כמדומה אחיו, אכן נודע הדבר, הפוליטיקה הכללית המזיקה של תמיכת הפולנים לרעת הרוחנים היא סבת הפגירות. ומי זה ילך ויגיד לאחינו בהיבנוב, שאין להם להתערב ברוב שני העמים, להיות כלי-שרת בידי פולנים בכל בחירה, לקפה זכות הרוחנים?

עלילה על חסידים.

עלילת-רם מתפרסמת בעתונות הצוררים אין בה שום חדיש, רגילים אנו בשקר הזה. גם שתיות הממשלות, שהחובה עליהן עיף החקים למנוע דבות שוא עד צבור שלם ושנאה וקצף היוצאים מהן, אינה עושה עוד רושם עלינו, כמעט פג בנורגש ההתמרמרות מתוך ההרגל. אבל רגילים אנו בימים האלה לראות ממשלת רוסיה מגינה על יהודים חרדים, כי חוקה עליהם, שהם נאמנים לממשלה. זאת ראינו למשל בהכשירה את אספות הרבנים לחוק הרת בעת שאספות סתם יהודים אסורות. וכן נראה, שרתאספות אלפי חסידים ביום-טוב בערי הרבים מותרת אף במקומות מצב המלחמה ושטירה מעולה. לכן עלולה עוד עלילה מיוחדת על חסידים ברוסיה, לעורר בנו התמרמרות בעתון הימני "זמשצינה" העליל העורך בפירוש את עלילת-הרם החדשה לפסח על "כת החסידים" ובפירוש הוא אומה, שאין לענוש את כל היהודים בעון החסידים, אלא להטיל עליהם טם מיוחד לתכלית מתן שכר מיוחד לפקידים, לכדוק את המצות של פסח ואת היין של החסידים, אם אין בהם עקבות דם. ואם ימצאו משהו דם יעמידו את החסידים לפני ביד הצבא כמשפט מלחמה ולהוציאם לתליה מיד, כי כלם משתתפים ברציחות הדתיות וכדם ילדי נצרים ובהעלמת הרוצחים, הרוצחים נבחרים עיף הגורל. צריכים להוציא את החסידים מכלל החקים ולהשגיח עליהם בשבע עינים, לתת פרס למלשינים עליהם, והפרס יהי מכסף היהודים, למען ישגיהו כלם על חסידיהם. תחת הדברים האלה התום העורך גליניקה, אבל דוקא משום זה נראה, שהמאמר הוא מעשה ידי משומד, כי כן דרך הבוגדים בזמן הזה, לנטור שנאה לחסידים. ביחוד, כי הם באמנותם החזקה ליהדות ולחקיה ולמנהגיה מזכירים אותם את עון בגידתם, אבל איה הממשלה ונוטריה, המחמירים כל כך בכל דיני הדפוס ומטילים ענשים כבדים על בעלי עתונים הנכשלים באיזו חודעה, העלולה להרגיז את הצבור ואינם נושאים פנים אף לעתונים הקרובים להם, מדוע שתקו על העלילה הכבדויה הזאת, המעליכה ומביאה בסכנה את עבדיהם הנאמנים והחונפים להם כלי הרה?

החפירות בהרה-הבית והגנבה במקום-המקדש. בימים האחרונים של הג הפסח נפוצה השמועה בירושלם ע"ד גנבת דברים עתיקים יקרי ערך במקום-המקדש, והתהרגשות מזה גברה מאד בכל פנות העיר ביחוד בין הערבים המחמרים, שהדבר להם מלבד חלול-קדש בלי גבוה, גם נגיעה גסה בכבוד המולדת. השמועות השונות על זה נפוצו, כמובן, במהירות הברה, ומובן גם כן, שהרבה מהן מפרזות על המדה ומגזמות כפי הדמיון. ואחרי שהקרנו ודרשנו מפי מקורות חשובים, חושכים אנו למסור את מה ששמענו, כמובן, לא בתור דואות גמורה: עוד לפני שנים אחדות בא הנה הלורד וילצר האנגלי כמטרה לחפור בגלי-הר-הבית. רצונו פגש במעצורים מצד השלטון המקומי, ולזה חקך קדושטא וקבל שמה רשיון לחפירותיו. כתנאי, שכל דבר עתיק יקר-ערך ישאר בבתי-האוסף בתורקיה. ביחד עם הלורד באו אז מקושטא גם שני דפוטטים מלומדים מהפרלמנט התורקי, כדי להשגיח ולחיות נוכח בעת החפירות. התחילו אז לחפור בגלי-הר-הבית נוכח הכפר סילבן, אצל המטרה של רבי ישמעאל כהן גדול, וחסרו במשך ארבעה חודשים ולא מצאו כלום ויצאו כלם את הארץ. באמצע החורף הזה שב הלורד וכפי ששמענו חלק את המשניות מסי מדות בין חמשה עשר מומחים,

ללמדן היטב. ובאותה שעה חקרו הרבה גם בהר הבית פנימה ומדרו הכל בצמצום, ומחשניהם על הר הבית או שלא שמו לזה לב או מחמת מעטים ידועים להם עברו על זה בשתיקה. ועל פי הלמוד והחקירות הללו החלו שוב בחפירות אצל המקדש, וגם בצלע הר הבית מאחורי מקום-המקדש, אבל לפי הנשמע פגעו שם בשדידי חומה בצורה מאד, שא-אפשר היה לעבור עליה אם לא על ידי התפוצצות בדינמיט, דבר משה ואי-אפשר, כמובן, לפי מצב המקום. מכאן ואילך מתחיל הסוד, ומסתמה יכרר המשפט העתיק את הדבר לאמתו. לעת-עתה הדבר רק ידוע, כי הרבה דברים עתיקים יקרי ערך לוקחו ממקום המקדש, אבל לא דרך החפירות, כי אם פשוט, ממקום התורפה, מתחת האבן-שתייה עצמה, ששמה נמצאת מערה מקודשה מאד, ולפי המסורת הערבית צריכים היו להמצא שמה הפצים יקרי-ערך מאד. הדבר נודע, כי האנגלים חדרו אל המערה והיא ולקחו מה שלקחו ומובן שזה לא היה באפשר לצאת אל הפעל אם לא בידיעת משגיחי המקדש, ועל יסוד אשמה זו הושם השיך-איל-הרם (כהן המקדש) במאסר, ועוד רבים מהערבים עמו. העתיקות הגנובות חובלו באניה מיוחדת מנין הלורד וילצר, שחכתה להם ביפו, להוציאם לחוי לארץ. על מהות העתיקות יש שמועות, ומובן שאין להן ערך בטוח. יש אומרים, שזה היה בטר זהב וחרב, ויש אומרים ארון, ויש משערים, שזה היה ארון-העדות. הערבים אומרים, שהיו בו גם הלוחות, ההתרגשות גדולה מאד בקרב הדמיון הערבי. הממשלה פרסמה כרוזים, להרגיע את העם, שהגנב הוא איש ידוע, והגנבה היא לא בעלת-ערך כל כך ועוד הכר יושב על מקומו. היום צריכים הערבים החוננים לשוב כהמון מקברו של משה, והוששים מאד להתנגשות הזאת מתוצאות לא-מוכות; הממשיה אוחות בכל האמצעים להגן על המנוחה. "מוריה".

פוליטון קמץ.

עבדים לעבדים.

למדוני רבותי, מה שפול יותר בעיניכם? סתם עבדים או עבדים לעבדים? כמדומי שכלכם תשיבוני: פשיטא שעבדים לעבדים שפלים יותר, אלו למשל נגור עלי לעבוד כצבא והיו מטילים עלי להיות עבד פרטי לאחד הפקידים, בודאי הייתי בוחר לעבוד את המאור מאשר את הקפרל, שהוא עצמו עבד עבדים, אם כן הורונו נא טעם הפוליטיקה הלאומית של ציוני גליציא, אין אני מהרהר היה המשמעת דבר גדול היא בעיני, אבל אע"פ כן צריך אני להבין, וכי עדיפה הפוליטיקה הזאת מתורת משה? אנו מודים ומחזיקים בה, אבל בכל זאת אנו חוקרים ומתפכים ומחטטים בה להבינה.

אין צירים יהודים לאומיים רוצים להיות עבדים לפולנים. זה ברור, העבד אינו הפשי בדעתו ואינו יכול לשלוט על עניני עצמו ומכיש על עניני אלה, שהוא באי-כחם ובכלל אין העבד יכול להיות בא-כח אחרים, אלא בא-כח אדוניו השולטים על נפשו, ואם-כן איך קבלו עדיהם פוליטיקנינו להיות עבדים לפועלי-ציון, שהם מצדם עבדים לסוציאליים יהודים סתם, שהם מצדם עבדים לסוציאליים הפולנים, שהם מצדם עבדים לקלוב הפולני, שהם מצדם עבדים לנצרים הסוציאליים ולשאר האנטישמים? עם צירים יהודים אשר בקלוב הפולני אין הציונים רוצים להתחבר ומכיש להיות כפופים להם, ולעבדי עבדיהם של עבדי עבריהם הם נשבעים לא רק להיות נאמנים בכריתם, אלא גם מקבלים עדיהם בראת הרוטמות להיות כפופים ונכנעים להם.

בועידת הוד רוממותם מנהלי הפויצ גערו באדולף שטאנר ונגו מעשיו ותהלכותיו בפניה, כמו שגוער איזה מאור בלייטננט שלו נושא כליו ושטאנר לא רק סבר וקבל את תוכתו באהבה, אלא הניח לרגליהם במתנה את מחוז הבחירה היהודי בקראקא, שלא להעמיד שם קנדידט בשביל העם היהודי, אלא בשביל הנערים פועלי-ציון ירום הודם ולא רק זאת, אלא קבל עליו הוא וכל דקטורינו הצעירים הציונים, לעשות אנישציה בשבילם, לעבדם שלא על מנת לקבל פרס כעבד לפני רבו, וגם האדונים הרמים פויצ מתהיסים למנהלינו כאדונים

אשר כמעט כולם היו יערות צעירות יחודיות, שהיו סבוכות בעבודתן את הוריהן. השרפה פרצה בעליה השביעית בעבוד קלות-דעת הבעלים ואי-השגחה פקידו העיקר הפסונים על שמירת החיים בבתי העבודה. מפני התרשלות אלה לא היה ביכולת הקרבנות למלט נפשם וגם סכני האש לא עצרו כח להציל. השרפות היו כאודים ולא היה אפשר גם להכירן. משפחות שלמות נפחו ובתי אבות אין מספר אבדו פעדים בחיים. את היללה אין להאר, בוקעת היא השמים. כל יושבי העיר משתתפים בצעד רבע היהודים. ראש האוהדים התחיל מיד לקבץ כסף לתמיכת המשפחות האמללות, שאבדו פכלליהן. עד היום נאספו כחפשים אלה דולה, בבתי הכנסת ברבע היהודי עורכים מספר מר והקהל כוכה למשפחותיו. בית-הדין לענישים התחיל להקיר ולדרוש בכי האשם. אבל מה יושע זה לנשרפים!

ועד ההנדך של קהלת בני-יורק פרסם זה עתה את תוצאות החקירה וההרשיה בעניני ההנדך העברי בעירנו, שערך הפדגוג הפצוין פר כנדרלה. מסתמים אלה ילדים יהודים אשר בני-יורק אינם לופדים יהודית רק אתה ועשרים אלה והאחרים אינם יודעים שום למד עברי ואלה הלופדים עברית לופדים לרוב אצל מלמדים פחותי ערך, אשר ההוראה העברית להם רק עסק צדדי. רק מעטים באד פקבלים הנדך עברי הגון בבתי תלמוד תורה, שמספרם מעט ואינם ממלאים את הדרשיה. וזה תורת המלמד בני-יורק. הוא שוכר לו פנה בכיתת-הפלה של הברה ויושב שם בשעות קבועות לעת ערב ולמד לפי שיטתו. וטבלה הוא קובע בחוץ ובביתו על עצמו גם בפני לפני אנשים ונשים העוברים דרך שם מעבודתם, גם בכמתים, שהוא שולה ליהודים. דרך אגב הוא מוכר גם יין כשר ופתם השורות כשרות והוא דופק על פתחי הבתים, לדרוש לו קונים ותלמידים. למלמד כזה אין שום כשרון להוראה ואינו סבין איד להתנתג עם ילדים, לשון הסדינה זרה לו ותילדים אינם יודעים רק אנגלית. ועתה שערו כנפשכם את התכלית הגדולה, שימצאו ילדים אצל מלמד כזה! והם מגדלים יהודים לרור הכא.

תוצאות המצב הזה בעניני ההנדך כבר התחילו להגלות. מבחיר הוא יהיה אשר בין אבות ובנים. הילדים אינם פנינים את הוריהם, זרים הם להם, אין לאבות שום השפעה על יוצאי הלציהם, הם עוזבים לנפשם, היהדות זרה להם, אין להם שום מושג פתוי עמנו ומקניינו תרונהכיים. התנוע עמוקה בבדליה בין האבות והבנים. הבלי המספחה נתקם. הבנים מתחילים לאבותיהם כמו לזרים. ונוסף לזה גורם גם המצב הכלכלי קלה בבתי היהודים. הנערים והנערות עובדים ומשתכרים ומפדנסים את בני הכית והאבות אוכלים פן המוכן, ע"פ רוב בטלים הם סכל מלאכה, כי בשביל השבת אינם יכולים להשיג עבודה, וזה נותן עוז לכני הנערים לרסום על ראשי הוריהם ולמשו בוהם. לא יאומן כי יסופר, כי האבות מוכרחים לסוד למשמעת בנייהם ובנותיהם. עיב יחיו האבות חיי צער כל ימיהם בהיותם נתנים בידו ילדיהם הפרועים למסחה הסרו כל הנדך ודרך-אדק. הסבין והכסף עושים מלאכתם המכלה גם בבתי היהודים. קול קשקוש בלי עשו נשמע שם. בן סודה על אביו כבוד מות לא הזוין וקר הוא פה. הדרת זקנים היא פושג זר פה. כמה פעמים ראיתי בעיני כהורים יהודים פכים יהודים וקנים ואני היתי מוכרה לקראו לשוטרים להצילם מירי אחיהם הצעירים. וזהו אמת פרה! בערים הגדולות מתחילים פהקים מעשה בני-יורק, לופד קהלות שלמות מכל המון החברות הספורדות. זו אחר זו נוסדו קהלות כבוסטון, בפולדלפיא וכרוטשטר. פתאפים באי כח כל שדרות העם, בעלי בתים, פועלים, אדוקים, הפשים ויובשים יחד ורגים ככבדראש על-אדות התאחרות הכחות לבנות היהדות, להרים קרן ההנדך העברי, שפכל פלאים. רק בני-יורק מאנו הדריקלים לשולה מורשיהם אל ועידות הקהלה ועודם פתאפנים לבטל את סופר הקהלה וללעוג לו. כי בטול היהדות הוא כל פאונים והזוקה פחתה להם והם בעלי התרבות היהודית. ראויה היא העובדה הזאת להתפרסם. אגודת פועלים יהודים בקליוולנד נתנה תמיכה לבית תלמוד תורה 15 דולרים. הפאורע הבלתי רגיל הזה הרעיש את הסוציאליים היהודים בני-יורק. היתכן, פועלים תלמידיו פרקם יתמכו תלמוד תורה! היתה עור נבלה כזאת? בעתונים ורגונים שונים הולכים ומדפיסים מאמרים הרים נגד הפרצים מהללי הקדש האלה. שמואל פילר.

מקרוב ומרחוק.

שונות. תוצאות ספירת העם בגליציה הן: שמונה מיליון וביב אלף קבין נפש אדם. — המורדים במקסיקא הקימו להם נערה למצביאה חיל צבאם, היא בת הגנראל נערי, שזרה ראש המורדים ונהרג. אמה היתה הודית מתושבי הארץ. — בחינה הדרומית פרצה מירדה. המורדים כובשים ערים ומציתים בהן אש. הורגים את פקידו הממשלה ובוזזים הון העם. חיל הצבא הכה בהם מאות איש. — ברית משונה ותמוהה נכרתה באונגריין בין הלאומיים הקיצונים ממפלגת יושמ ובין הסוציאליים, יען שתי המפלגות האלו דורשות הרחבת זכות הבהירה לכל אדם.

1500, ד"ר בערגווערק 500, מר דוד שרייבער 200, מר מ' ליפשיין 500, מר יוסף דיאמאנדשטיין 2000, מר משה דיאמאנדשטיין 2000, מר ה' מענדעלזאהן 2000, מר יוליוס וואלוועק 300, מלבד מה שנתנו רבים למטה ממאטים כתר. ועוד לא נתנו כל הנדריים, הסכום הדרוש יאסף מהרה. — וביסוד בית תלמוד תורה מתעסק נשיא כולל גליציה הרב הגביר מר דוד שרייבער. מחירו יעלה לששים אלף כתר והוא עצמו נתן מכימו 2500 והעם מרבה להתנדב בשמחה רבה, העני לא יפחית מכה כתר. נקראתי לראות בשמחת הנחת האבן הראשית ע"י ההיג הניל. המון עם רב התאסף ועמדתי משתאה ומשתומם בראותי את הנכרות הרבות והגונות, שנתן כל אחד בשמחה ובענו. יהודי דרוחביטש מחייבים את אחיהם בכל עיר המתרשלים להתנדב לכנין בית תית או ב"ם עברי ומסודים מתכטלים מאפס תומך. שטרי מאות ושטרי חמשים נפלו על השלהן כגשם נדבות וכעין טובה. עוד אחד היה נפלא בעיני; גם רבנים ורביים נתנו מכספם, דבר שלא הסכנתי. רב העיר ד"ר מרגלית נתן 50 כתר, הרחיץ ר' חיים נחום שפירא שליט"א 36, הרבי מדויקוב 25, הרחיץ נכד הרבי ר' אלימלך 15. ואצל השלהן בחוץ ישבו רביים והרב הדקטור בתוכם ואכלו ושתו וברכו זאין כאהבה ואהוה, מראה שלא יאיתי עוד כשום מקום. אמרתי בלבי: עושה שלום במרומי יעשה שלום כזה גם בכל מקום ואז יעשה ישראל גדולות.

מכתב מטורקיא.

קושטא. קול שונאי ישראל, שנשמע בפדלמנט, העיר הדרקול גם בקהלונינו, אך תחת לענותם כראוי להם, בנערה ובכעם צודק, ענתו בקול הכנעה והצטדקות והשיגו עליו פוסר השכל, אשר לא יהיה לתפארתם בדכדכי ימינו. שתי קהלות גדולות ספירא וסאלונקי שלחו כידוע אל הוויזר הגדול סכתבי התנצלות נגד דבות ישמעאל האקי והבטיחותו הכיבים מבקשי הנינה, כי לא נתנו ידם לציונים, אדרבה הם נלחמים בהם ואין כלל ציונים בין יהודי טורקיא. בזה בזכו להוויזר סתוך פחד שא, כי באמת ישנם ציונים רבים בין יהודי טורקיא, שהנם פוצאים בעצמם כל פעל נגד המסלכה הטורקית, אדרבה הם רוצים להביא נרבה לטורקיא בציונותם. הוויזר הגדול השיב להם תשובה קצרה ונספרצה, הנשמעה כנערה בכסריום: בכד ידעתי את אמונת היהודים לפלכות! אין בזה כל תודה לכנענים האלה, אלא נערה של תפאון! מה קא משמע לן! על זה נאמר וכל יתר כנטול דפי. הפרגיש בעצמו: צדך להכביטה בכל עת את אמונתו, תדי זה כפרגיש בעצמו, שאמונתו לקויה וצריכה ערות. אולי ישימו זאת אהינו אל לב ולא ישובו לבסלה, להבאיש ריחנו ולחלל כבודנו בעיני העמים שמדך-לכם והחילתם היתרים. סוף סוף נבחר המגליש העמומי, הועד הגדול של יהודי המסלכה, ראוי להתבונן, כי נכלי מפלגת פריסקו הפתבולל לא הועילו, לא נספרה היהדות בידה. המגליש הגשפני (הועד הפועל של הסתדרות היהודים), שהוא בן תשעה חברים ובכדיע בכל עיני היהודים, ג"כ נבחר ולהיהודים הלאומים ותדתיים אין שום פנה להתרעם עליהם, כי רובם סגנים את פעשי פריסקו. בפעם הראשונה הראו גם הרבנים פה את היום: ו הר שיעו את פריסקו וסיעתו כפירוש. בעירנו נפצאים עשרים רבנים חברי המגליש תרוחני. נקבעה גם קומיטיה, לחבר תקנות הדשות להסתדרות היהודים כפי צדך חופן הזה. עיקריתהן הן, שישתתפו בקונסיטוריום הספונה על עיני היהודים מורשים מכל הקהלות, שישבו פה בקביעות ולא יסכבו על אנשי עיר המסלכה. המגליש העמומי, שהוא בן ששים איש, יתחדש בכל עשר שנים. בכל שתי שנים יצאו ממוכו י"ב איש בגודל ויבחרו הדשים. המגליש הגשפני בן מ' חברים יבחר מחדש בכל שתי שנים. במגליש העמומי החדש נמצאים ששה אשכנזים ובגשפני אשכנזי אחד, ראש הקהלה האשכנזית מר ריוונר. מעשה רב היה פה למלה, אשר אין הפוינו פה. נציב פדינת בכל נזים לפחה נאשם, כי קשר על הסדר החדש כמסלכה ונקדא לקושטא לעמוד למשפט. והנה התכסרביש בגשפני ר' אברהם פאפו רב ריבו וקם לו למליין והחשד נפל גם עליו. בתחלה בקשה המסלכה להעביר גם אותו סכנו ולהעמידהו למשפט. אך ראש הגולה המליין בערו ולא יעמוד למשפט רק לפני וכבר קראהו לבא. על כנו ישרא.

מכתב מאמריקה.

בני-יורק. האבל הכבד והמספר הכר בעירנו ובכל הארץ על שרפת הנפשות היהודיות עוד שכנו. כל העיר נרעשה לב כל אדם פלא תונה על פאה והמשים הנפש, שהיו לפאכלת

לעבדיהם הנרעעים, כי בן החיטו באותו מעמד לעיני שמנד שאם תהיה להם באיזה מחוז הכרירה לבהור בין ציוני ובין סוציאלי סתם יבכרו את הסוציאלי. הרי שהם עבדים כפופים לסוציאליים, שאינטרסיהם קודמים לאינטרסי העם היהודי. והסוציאליים היהודים (ז. פ. ס.) הלא הם עובדים באימה וביראה עבודת הסוציאליים הפולנים (פ. פ. ס.) ואלה האחרונים הלא הם סרים למשמעת הקלוב הפולני, כי לעינינו גזרו דשינסקי ועושי רצונו על ירדיו ד"ר גרום. הקנרדש של הרבע היהודי בקראקא, להכנס אל הקלוב הפולני, לפי שהוא-דשינסקי — תלוי ברעתה של המועצה הלאומית הפולנית.

אם בן איד תסבירו לי רבותי את מעם הפוליטיקה התמוהה של מנהלינו. לקלוב הפולני אינם רוצים — בצדק — להיות כפופים ואיך הם כפופים באהבה וברצון לפועלי-ציון, עבדי עבדיהם של עבדי הפולנים, לפויצ הרומסים עליהם ועלינו כרגל גאוה? וכאיזן זכות יכלו מנהלינו למסור בידו עבדי העבדים של הפולנים מחוז יהודי כשביל נעריהם? ומתנת הנם זאת לא תתקים בידיהם. אלו הקימונו בקראקא קנרדש לאומי ידוע לכל, איש מכובד ונשוא פנים אפשר שהיה יכול לעמוד בפני ד"ר גרום, שהכל יודעים בו, כי הוא רק פרלמנטרי אוסטרי הגון, אבל בשום אופן לא בא-כח עמנו. אבל אם יקום נגדו איזה צעיר בלתי נודע פה לשום אדם, הלא נאבד מהו יהודי בידים. כשביל כבודם של הנערים פויצ, שיוכלו להתפאר, כי כבר נכנסו למלחמת הבחירות וכבר עלו בחלקם שלשים רעות מן הבורים היהודים, אין למנהלינו רשות לותר על המחוז היהודי הזה ולהיות כפופים למשמעת עבדי עבדיהם של עבדי הפולנים. אם רוצים מנהלינו להתענג ביקומו הנערים וישחקו לפנינו, ימחלו לבקר איזה בים עברי בשעת המשחק. אבל בזכותו המצמצם והמקומץ של העם היהודי אין להם רשות להתנהג בפזרנות כזאת. די לנו אדונים על ראשינו ואין אנו צריכים לאדנותם של הוד רוממותם עבדי — עבדי — עבדי עבדים.

המהטט.

מכתבים מערי המדינה.

דרוהוביטיש. בעברי למעני בעיר הזאת ראיתי מחזה מרהיב לב של צדקה יהודית ושלום ואהוה ושמחה של מצוה, אשר כמותה לא ראיתי עוד בשום סהלה וראוי הדבר להכתב לזכרון עולם ולהיות למופת לכל עמנו. שני מוסדי צדקה גדולים נוסדו פה בחדש אחד בהשתתפות כל אנשי דקהלה כלי הברל מעמד ומפלגה בלב אהר. בית יתומים ובית תלמוד תורה. כראשון מתעסק נשיא הקהלה מר יעקב פייערשטיין, שקבל עליו להקימו בסך שלש מאות אלף כתר והוא נדב מכיסו מיד עשרת אלפים ונדב עוד י"ב אלף לקרן קימת להקמת היתומים. ובמשך שבועות אחדים קבין כבר 180.000 כתר. אוזיירה בזה רק את אלה שנדבו למעלה ממאטים כתר: קפת ההסבון נתנה 10.000, מקבת העיר יתנו בכל שנה 600 כתר ומקפת מועצת-המחוז 800, מר יעקב שפיצמאן 2000, יורשי מר יצחק שטייערמאן 4000, מר קומערקער 4500, מר שלום שרייער 650, ד"ר פרינקל 2000, ד"ר קרייזבערג 1000, מר מ. מערמעלשטיין 1000, מר א' שפיצמאן 2000, ד"ר איזידור לויטערבאך 500, הרוקה מר סאפראן 300, גארטענבערג ושרייער 5000, מר אינגאין פייערשטיין 2000, מר פישל נעסמעל 1000, קאָמער-ציאלבאנק 3000, קרעדיטבאנק 5000, הציוני הנודע ד"ר פאכטמאן 500, מר אלעזר זוסמאן 1000, מר יואכים שטערנבאך 500, מר י' סוכעסדארף 300, מר י' גארטענבערג פעני 3000, מר מארצעל שרייער 2000, ד"ר ה' פייערשטיין 10.000, מר א' רודערמאן 1000, מר אליהו עלענבערג 2000, מר א' קיסלער, מר יוסף קרייזבערג 1000, מר ש' באָרעם 1000, מר ליפא יאָלעם 1000, מר י' פעלר 300, מר א' ערדהיים 300, מר משה ה' ערדהיים 2000, מר ר' וואלד 500, מר יוסף לויטערבאך הצעיר 1000, מר יוסף הענענפעלד 400, מר יוסף קרייזבערג-אהרנזאהן 500, מר יצחק פייערשטיין 500, מר ש' דאָויד 500, מר ה' רודערפער 300, ערת מוסטאנאוויצע 7000, מר יוסף דאָמבערגער

*

עת לחיות. העתונים מספרים עיר הכארון רותשילד הוויני, שהיה מקבל בכל יום מכתבי בקשה על-אדות נדבות נחוצות. כמה מכתבים השינו, שבעליהם התרו בו, שאם לא יתן יהרגוהו ואחרים נתנו ברכות מראש. את כלם במל בלי מענה. אך פעם אחת השיג מכתב בקשה מאת כמר רוסי, שהבטיחהו שיש לו תחבולה להאריך שנות החיים ובעד כך וכך יגדה לו את הסוד. אותו ענה רותשילד בעצמו כן: אין אני מכדיל בין המבטיחים לי מות ובין המבטיחים לי חיים. אך אתה הכהן בודאי זוכר את הפסוק בקהלת: "עת ללדת ועת למות" אבל עת להיות אין שם.

אנטישמיות הינאית. כמעט אין יהודים בחינא והאנטישמיות האירפית חדרה אליהם ביחד עם ראשית התרבות. עתה כאשר התפשרו חינא ורוסיא עיר זכיות הרוסים במסחר החינא, דורשים הסוחרים החינאים להתנות עם רוסיא, כי הזכיות הנתנות לרוסים אין ליהודי רוסיא חלק בהן. זה מוכן. מפני הרוסים הם יראים והם רוצים לדחות עכ"פ את היהודים ההלשים. הלא רוסיא לא תקפיד ע"ז.

חזן, וואלף; סדוע מעמידים את החזן אל התבה בשוכן עדי או בהמלך, שהם באמצע התפלה ואין מעמידים איהו בתחלה איוו תפלה קב ער: כי אין מתהלים בשוטה (מיט א נאר הייבט מען נישט אין).

רמת המצפה

הספרדים בלבוב ובזאמשיץ.

פאת ד"ר מאיר באלאבאן.
(תרגום)

ביום 30 בחדש אפריל 1687 הוציאו השופטים את משה דע מוסו לחפשי מבית כלאו אחרי תתו לנשו אנמוניא קאמאקאלו שני שמרי-חוב, האחד על 2640 זוכים וזמנו שלשה חדשים והשני על 430 זמנו ארבעה חדשים, לסלק בהם הובות אחיו. וליתר תקף ועזו נתן לנושה גם סחורותיו לערובן: סיב חביות יין מלוואזיה, חבית אחת זיתים והצי החבית למונים. לשלשת מרתפיו נעשו מפתחות כפולים, האחד נשאר ביד משה והשני נמסר לאנמוניא והאחד לא יבול להוציא סחורה. בלי השני, כן סלק. משה את החובות בפדיון דמי הסחורות. שמרי-החוב נכתבו בלשון האמלית, לשון דסוהרים בימי ההם.

כאשר נמכרה הסחורה ונפרדו השמרות יצא משה נקי מנכסיו. למפלה כזאת בארץ פולן החביבה לו, שהתפאר בשריה במכתביו, לא פלל. או יצא מלבוב ומבל ארץ פולן, לשהות בחוץ-לארץ בזמן שבין מלך למלך, שהמשפט והצדק לקויים בו. לפני צאתו כתב לידריו את המכתב העצב הזה: "אין אני שם לבי לשום דבר, כי באלקים במהתי; אם רק אמצא כנר ללבוש ולחם לאכול, אז לא אדאג לישום אדם, כי יודע אני מה נעשה עתה בעולם, בכל מקום אשר אבוא שמה אמצא את לחמי ובאהרונה אעלה לירושלם, לבלות שם ימי האחרונים. כל אוהביך (כלומר אוהבי) אויבים הם לך (לי), הם חורשים עליך (עלי) רעה להצמיחך, לבו אותך, את האבנים יקוממו עליך. לולא ידידות השר הקנצלר וחסדה שאני אהוב אצלו ואיננו רואה בי סוחר, כי-אם אחד מירידי ביתו והוא מקרבני ומבכרני על פני אחרים, אז לא היו אנשי לבוב מביטים במנוחה על המוכה, אשר נעשה לי, חיים היו בולעים אותנו. גיסכם מוכר פה יין מלוואזיה נבאש בעד תשעים זוכים החבית, גשלם בשלשה חדשים ובעד 83 זוכים, לשלם מיד והיין אינו שוה גם חמשים זוכים, כלבינו (אנשי לבוב) קופצים מקנאה ומוציאים דבות רעות עלי, אך תחוכנה על ראשם. (כתבי מצודת לבוב 345 עה' 6—954).

תשע שנים שהה משה בחוץ-לארץ ובשנת 1596 שב לבובה, לגמור עסקיו. במרם יצא מפה לפני ארבע שנים הפקיד ארבע חביות מלוואזיה ביד תרגמן העיר לוקאשעוויטש הארמני. בני מוסו, ככל סוהרי חוץ לארץ, היו מוכרחים לכתוב שמרותיהם על-ידי התרגמן המושבע ומוסו בטח בו והניח סחורתו בידו.

יצא מתוכה הרב קסטיליאנו והיה לרב ברוסא. שמש בה בכתר הרבנות לפי שעה הרב דיר ברעטהאלץ איש גליציא, שלא מצאו בו אנשי הקהלה את אשר בקשו. בקיץ שעבר הודענו על-אדות סכסוכים, שנתהוו בינו ובין אנשי העדה. הפרופסור שכרוננו חרפהו בפומבי ובנהו גנב ומיזף תעודות. הפרופסור בקש להוכיח את אמיתת האשמה, אך השופט דחה וענשהו חמשים כתר על הוצאת דבה. עתה במל ביהיד העליון את הפסק ורשות להמאשים להביא ראיה לדבריו על הכנוי מ"ף. אפס הרב לא הגיש משפטו שנית לבייד. הרבר עשה בפי הנראה רושם לא טוב בעיר ואנשי הקהלה דרשו מאת הנהגת הסהל, למנות רב אחר, שיהי רצוי לכל בני הקהלה. אבל קשה היה למצוא באוסטריא רב יודע לדבר איטלית. כי רב איטלי אין למנות ע"פ החוק בטריעסט. בסוף נתנו ראשי העדה ענייהם בהרב הצעיר צאללערו יליד ברודי, אשר גמר למודו בפלורנץ באיטליא ולמד גם בבית המדרש לרבנים אשר שם ויש לו סמיכה מאת הרב דיר מרגלית. בחדש אלול יבא הרב החדש לטריעסט ויחנך את בית-הכנסת החדש; הנבנה עתה, המפליא עין רואיו והוא נהשב לאחד מהבנינים המפוארים בעיר.

י"וד ביהודים. הבידואנים במשעבעל, אשר במריפוליס, הציתו אש בבית הכנסת היהודי. הבנין נשרף כלו, נשרפו הרבה ספרים עתיקים יקרים וסתי, החכם-באשי פנה אל הממשלה הטורקית ברדישה, להעניש קשה את הפושעים וכננות על חשבון הממשלה בית-כנסת חדש.

תהלתנו. בשבועות האחרונים נאספו פלוגות רבות של צבא לקונסטנטינופול. בפלוגות האלה נמצאים הרבה חיילים יהודים, המושכים אליהם את עין הרואה בתלבשתם הנקיה ובחזות-פניהם, המעידה על כשרונותיהם והתפתחותם. האופיצירים הגבוהים ופקידי הממשלה מטלאים פיהם תהלת החיילים היהודים ואומרים, כי הם החיילים היותר הרוצים ונבונים בצבא הטורקי.

הבדל גזע. בית המשפט הגבוה בלואיזיאנה אשר באמריקה החליט, כי היהודים אינם רשאים להיות חברי הקלובים המקומיים ועליהם ליסד להם קלובים מיוחדים. מפני שעפ"י חקי המדינה הזאת הרשות להשתתף בקלובים של המקום נתונה לבני הגזעים הקוקויים, אבל היהודים הם בני-שם.

י"וד בחברון. ערכי אהר מילידי הארץ בעל משפחה, יש לו דין ודברים וסכסוכים על איזו מאות פונקים עם אחיו של המלון "אשל אברהם" בחברו בדבר שכירת פונדק, והערבי הגיש על זה הובלנה על בעל בית-המלון, והנה פקיד הנוטריוס שמה לא חקר ולא דרש ולא הודיע דבר לבעל-הדין, ובליל הפרד נקצצו כל בני משפחת התובע כשלישים איש ויכו מכות רצה את בעל בית-המלון ואשתו וילדיו, וישללו את כל הנמצא בבית, ועוד לא הסתפקו בזה, באו גם למחרתו בלילה, ובחיות דלתות בית המלון סגורות, הביאו סולמים, ונכנסו דרך החלונות, אשר שכרו לרסיסים, וכזו וחמסו את שארית הפלטה, וגם את מלבושיהם לקחו, והכו אותם עוד הפעם סבת רצה, והניחום בעיוס וחוסר כל כמלוא מוכן המלה. אשת בעל המלון וילדיו שוכבים על ערש רוי בחשש סכנה מהמכות שהוכו, ומה שמחפיר בזה הוא מה שגם ידי פקידים היו בנבלה הזאת, ולא הגינו בכח משרתם שכירם, להציל עשוקים מיד עושקיהם. על פי עדות מכתבים מנכבדי חברון ועל פי עדותו של האדון פוילוס אפנדי, ראש הפקידות החקלאות של הממשלה בירושלם, שהיה אז אורח בחברון ועד ראיה — היו אלו פרעות ממש של חיתו טרף, ואימת מות נפלה עד כל היהודים בחברון, והג הפסח עבר עליהם בפהר ובכהלה. על כמה שבמצבם של היהודים יושבי חברון בכלל הוא עתה ברעה, יוכל להעיד מכתב אהר מחברון מערב שביעי של פסה: "שמועות ממקורות נאמנים התפשטה כי מ"פחת התובע מתעתדת להעליל עליה על כל היהודים יושבי חברון, אם יתבעום אלה למשפט בעד מעשיהם בבית המלון, שגם הם בעצמם יודעים שעברו בזה חוק, כי התנפלו בלילה שכרו חלונות, נכנסו על ידי סולם, ושדרו וכזו, ועשו מה שלכם חפץ לעיני כל. מוריה.

בפרוטוטנים מעשרים עד כ"ג מכל אלף, במהמרים מכ"ג עד כ"ז וביהודים רק טמ"ז עד י"ז. בלו אינה מתערבה בבחירות. ממקור נאמן גורע לנו, שהרב מבלו החליט שלא להתערב הפעם בעניני הבחירה. הנסיון כבר הורה גם אותו, כי ההבטחות, שהבטיחה לו הרשות לפני הבחירות לא נתקיימו. לכן צריכים הבוחרים בכל המקומות לדעת, שאם יבואו אליהם אנטיטורים ויאמרו שהרב הבלוי צוה לבחור בפלוני, שקר בפיו. בזה רק יחללו את כבוד רבם ויעשוהו לאיש שאינו עומד בדברו ולמוסר זנות יהודים לנכרים.

חקי הצבא החדשים. ממשלות אוסטריא ואונגרן כבר התפשרו בסכסוך חקי הצבא ומשפטי הצבא אחרי עמל ימים רבים והחקים החדשים יוצעו לפני הפרלמנט האוסטרי, שיבחר עתה, בחקים החדשים ישמחו כל העמים, כי זמן העבודה בצבא יגרע לשתי שנים ולפי שדרוש יהיה לפי זה לקחת בכל שנה חמשים אלף איש יותר אל הצבא, יחדל ההבדל הכלתי צודק, שהיה עד כה בין הלקוחים לצבא בקביעות לשלש שנים ובין המושבים לבתיהם לעבוד רק שבועות אחדים בשנה (ערוזאצריעוועווע). מעתה כל המושבר לצבא יכנס אל תוכו לשנתיים ימים ולא תהיה עוד קנאה בין העובדים ובין היוצאים ידי חובתם בביתם. גם במשפטי הצבא יתוקן הרבה, שלא יהיו עוד המשפטים בסתר ולא רק בכתב, ב"א בע"פ ורשות לנאשם להקים לו מליץ יושר כמו לאיש חפשי. אבל מה שנוגע לנו ביחוד הוא חלול שבת ומאכלות אסורים. לולא שני אלה היה כל יהודי הולך בשמחה לעבוד בצבא, לעשות חובתו כאזרח נאמן. אמנם גם עתה עובד היהודי באמונה, אבל כמה צער יש ליהודי חרד על דתו כשנכופים אותו לחלל שבתו ולאכול טרפות. עתה בחקים החדשים יש לנו שעת הכשר לדרוש ע"י באי-כחנו בפרלמנט להסיר מכשול מדרך אחינו העובדים בצבא ולא יעשו להם את העבודה בעד הקיסר והממלכה לגיהנם. הבוחרים ידרשו זאת לפני הבחירה מאת כל קנדירם, שיתחייב לדרוש זאת בקיום החוק החדש. כמה נרע מן המהמרים אשר בנוסניא, שהנהגת הצבא אינה מעבירה אותם על דתם.

ישנוי שיטה ב"אליאנס". מאשכנז ששם רוב חברי האליאנס הישראלית, מנסים עתה להטות את ההנהגה לשונ מדרך ההתבוללות אל מטרתה הראשונה, להיות כאמת חברת "כל ישראל חברים" לאומית, במועצת ראשי האליאנס כאשכנזי ההלם, שלא לבחור עוד בשלמה ריינאך המתבולל. המועצה הביעה במחונה במנהל סניף האליאנס לאשכנזי פרופסור לנדא, שהוא קצת יהודי לאומי ומחבב את הציונות, גם אמרו לבחור בהציוני הידוע הרמן שטרק.

סוחרים נפשות. הננו רגילים במיפוס הזה המצוי בין חלאת בני עמנו גידולי הגלות, אבל בשלשת הסוחרים ננפשות, שנפלו עתה בידי הפוליציא כלבוב, יבושו סתם סוחרים ננפשות להמנות. שמותם יוסל וליב ווייסמאן וואלף שטיינברג. הם לא רק גנבו נערות למכרם לבשת, אלא גם גנבו גולים אמגלים חסרי תעודות-מעס והבטיחום, כי יעבירום את גבול רוסיא בסתר וכהגיעם אל הגבול נתנו אות כהדלקת נר לשוטרי רוסיא ומסרום לידיהם בתור רבולוציונרים. הנוסעים הנקיים נמסרו לבית-דין שר צבא ונתלו והמסורים קבלו פרס לגלגלת, כן מסרו למיתה מאות נפשות נקיים מאחיהם היהודים. ולחוק דבריהם, כי מורדים הם הגולים הניחו הרשעים כצרותיהם כתבי רבולוציונרים ואקדחים בלי ידיעתם וכבייד של צבא אלה הם ראיות מוכיחות, כי בני מות הם בעלי הצרות. גם ברגול למוכת רוסיא התעסקה האגודה חיפה הזאת, פעם נפל לידם דיר לפילוסופיה, שנכסח בהם, כי יעבירוהו את הגבול בלי תעודה. הדקטור הרגיש בהם בעוד מועד ונשטמ מידם, הם רדפו אחריו והכוהו מכות מות.

קהלת טריעסט. טריעסט, עיר החוף האוסטרית, היא מהלה עתיקה ולפנים היתה מקום תורה וכידוע היא עיר מולדת רש"ל. בזמן הזה היה גורלה ככל איטליא, ידיעת התורה ושמירת המצוות חדלו מאז חתחילו היהודים לחנך בניהם בבתי-ספר של קתולים. אבל סדות יהודיות והוקרת התורה נשארו בתוכה. מאז

מעומם לבני תבענה שפתי במזיט לביד מר משה אריה ווינד בבוקרא לארוסו עם בת מויה צבי האפטמאן במקאלע, מזיט להוריו.

נחום פרנס — סאקאלובמא. הריני מברך במזיט את ידידי מר משה פֿעדער בבוקרא לארוסו עם מ' פייגא עהרענבערג בקומרנא. שלום אהרן ראזענטאל בעל האכסניא בלבוב. לכלתי מ' ניטל הר-עלה. מעמס לבי אביע ברכתי במזיט לך ולאבותיך היקרים ולכל הנלוים להם לארוסנו. אלישע שטורם — גורליצה.

כלב מלא רגשי אהבה הנני מברך במזיט את ידידי החביב מויה נחמן פראגע במקאזאווא להפשתו מהצבא. שלמה האמטער — קאזאווא (כעת בלבוב). ברגשי שמחה אברך במזיט ובאושר את ש"ב העלמה הכבודה מ' רוזא צוקער להתארסה עם מר חיים גראס במיעליץ. מזיט להוריה.

יצחק בונם צוקער — ברנוב. אנחנו מברכים במזיט את מר יהושע שטראס-בערג לארוסו עם מ' י. בארד בסאנוק.

בעריש שקלערי, כנימין שפיערער — לובאטשוב. מזיט וברכה עמוכה נלבבת באושר ועושר לחברנו מר מרדכי צבי שטרוים בדעמביץ לארוסו עם מ' פיגה נאטעל בסאנדץ. לוי יוסף אפפעל, מרדכי דוד באו — קראקא.

חברת יסוד בית ספר עברי בקראקא מבקשת מורה עברי מנוסה, שכבר שמש בבית ספר צ"פ השיטה עברית בעברית. הרוצה במשרה הזאת יפנה אל המזכיר Joachim Weindling Krakau Gertruda 29

קאנקורו.

נבקש מורה מומחה היודע ללמד תנ"ך עם העתקה (דייטש איבערזעצונג) ורש"י ומשניות ושיוכל לשרת אצל חברתנו כתור כעל תפילה ובעל קורא בשכר י"ב מאות כתרם לשנה מלבד הכנסות צדדיות. ההתמנות תהי' לע"ע על חצי שנה. (פראוויאריש). החפץ בהמשרה יפנה בבקשתו ותעודותיו אל הגבאי דח"מ עד (10-מען מאי) י"ג אייר תרע"א פה זאבלאציע ה. זיסמאן. Heinrich Süssmann, Spengler Znbłocie Żywiec.

קניברו.

קהל עדתנו רודש אהר רב אביה, לתת על ראשו כתר הרבנות בעירנו. החפץ במשרה הזאת עליו להביא עד חדש מנחם אב שנה זו תעודותיו מנאוני זמנה כי גדול הוא בתורה ובירוש ובקי כהוראה, גם תעודה כי ראוי לאותו אצטלא עפ"י חוקי הממשלה ואם תחסר לו תעודה זאת יקובל בתור ראש ב"ד. ברעזאן לסדר ולהורות את בני ישראל. מאנדיל בינדלער נשיא העדה.

סי'אז שוין ערשינענען:

היבנערים יודישעס פאלקס ליעדערבוך זאמלונג פון די פאפולערסטע יודישע פאלקס-לידער. פרייז 60 העלער געבונדען 1 קראנע. פערלאנגט פראספעקטע איבער די נייעסטע ישרי ציון דאן פערשייערענע מוזיק-אויסגאבען וויא איבער יודישע דייטשע ליטעראטור און איבער אלע יודישע צייטונגען. Verlag M. Hübner, Nadworna (Galizien).

NIEDERLÄNDISCHE Lebens - Versicherungs Gesellschaft Wien I, Aspernplatz im eigenen Palais. Versicherte Kapital ca. 380 Mill. Vertreter werden gesucht. Gute Konditionen. Sub-Direktion: Lemberg, Szajnocha Nr. 3. Löbel Taubes.

אגוזים, ואחרי הגנוב לשפספסם כפראנצבראנטוויין, וכיום לזרוק אל תוך הפוזמקאות (בזיעת כף הרגלים) אבק מאנאפארם.

להסיר "עיני תרנגלים" מן הרגל טוב להניח על האצבע ההיא בלילה תחבשת בורת סאליציל (Salizylseifenflaster) ולרחצה בבקר בבורית פשוטה. והעיקר לנעול נעלים רחבות.

רחיצת הרגלים בקיץ בערב בספל מים קרים מחזקה את הגוף, משיבה את הנפש ומביאה תרדמה נעימה.

מי ששערות ראשו נושרות ירחץ ראשו פעם אחת בשבוע בשפיריטוס של בורית קאלי (קאליזיפעיני-שפיריטוס), שישגי אצל הרוקח מהול במים רותחים ואח"כ במים קרים וכאשר ייבשו השערות ירחץ בשמן בערגאמאטע. אם יש סובין בין השערות ירחץ יותר מפעם אחת בשבוע וימרח ראשו באצבע בשפיריטוס מעורב בחמשה פרוצנט עפיקארין.

שושנה לבנברג גבריאלי יעקב הלמן מאורשים בח' ניסן תרע"א

דרוהוביטש	פדגורזה
חנה אייזענברוך	ישראל ערבסמאן
מאורשים בח' ניסן תרע"א	מאורשים ניסן תרע"א
סאסוב	פלעשאויצע

יטיב ה' את מזלו של חברנו מר חיים ישפרלינג בטרליץ לארוסו עם מ' ברהה מלויזנר. מנחם שניטצער, נתן קורץ, מרדכי וויינברגר — ברלין. אני מברך בחבה במזיט את ידידי מר שלום רייך לארוסו עם מ' חנה ליכטמאן פה.

יצחק קליין — קאלבוסאווא. בחדוה ובידידות אני מברך במזיט את ידידי היקר מר שלום רייך פה לארוסו.

אליהו לעזער — קאלבוסאווא. ברגשי חבה ורעות אברך במזיט מקרב לבי פנימה את רעי ש"ב מר שלום רייך לארוסו.

יצחק קירשבוים — קאלבוסאווא. תזל כמר ברכתי ברכת מזיט לידידי מר שלום רייך מקאלבוסאווא לארוסו. מזיט גם להוריו היקרים.

שלמה אפפעלבוים — אישטוואנהויטא (אונגארן). מעומק לבי אברך במזיט את רעי החביב מר שלום רייך לארוסו.

יוסף ראָשטיין — קאלבוסאווא. ממעמקי לבי אברך במזיט את רעי אהובי מר שלום רייך לארוסו.

פינחס ראפפורט — קאלבוסאווא. אני מברך בזה את המליג מר אלעזר גוטפריד בבוטשאטש לארוסו עם אחותי מ' פעפי בזאלעשטשיקי. ישראל גענסטער.

מעמק לבי אברך במזיט את ב"ד מ' משה אהרן אויערבאך בפעטשעניזין לארוסו עם מ' "הורוויץ בסטאניסלב. מזיט להוריו וכל המשפחה.

נחום אויערבאך — קולומיה. הנני מברך את ידידי הר"ח מויה משה יוסף הלמן לארוסו בנו. ש. מ. לור.

ברגשי גיל ושמחה אברך את אחי היקר מר שמואל ואת כלתו מ' מרים לזרא בברעזאן לארוסו במזיט. מזיט להוריו. שאל שנייד.

הננו מברכים במזיט את ידידנו היקר מר שמואל שנייד פה לארוסו.

יהושע האהן ורעיתו — רודקי. א. ה. ביליג ברודקי מביע במזיט מקרב לבבו להמושלם מר שמואל שנייד לארוסו.

הננו מביעים במזיט לידידנו היקר מר שמואל שנייד לארוסו. יצחק רייזלער ורעיתו — רודקי.

החברה בית מקרא היהודי ברודקי מברכה את חברם לדעה מר שמואל שנייד לארוסו במזיט. בשם החברה: ד"ר יעקב וואלף, צבי בערגער.

מיכל טענדלער ברודקי מברך במזיט את חברו לדעה את מר שמואל שנייד לארוסו. מזיט להוריו ולאחיו. באחבה נאמנה אברך את ידידי מר פנחס אָטערהערר במושינא לארוסו את מ' גיטל גאטראָב שם. ו. ליפסקער — דוקלא.

לוקאשעוויטש לא הפץ להחזיק את הסחורה במרתפו זמן רב ומכר שלש חביות ליועץ העיר אנזערינוס בלבוב ולאשה רידילוביטש בפריסלא ונטל בעד כל חבית שמונים זהובים ואת החבית הרביעית קנה לעצמו ושלם רק שלשים זהובים. ואת החמשים הנותרים נכה לו בעד עבודתו בתור מתרגם ואת הסך 270 זהובים מסר למרדכי אחי משה מוסו. כאשר ראה משה כי סחורתו נמכרה תבע את המתרגם לדין ונמצאת חבילה שלמה מכתבי המשפט הזה בארכיב העיר. סוף הדבר לא יכולנו למצוא. כמו שלא נודע לנו סוף ואחים מוסו. הישם מוסו שמצאנוהו כמה פעמים בשנת 1567—1596 בכתיבי העיר, נעלם פתאום משם ואיננו. רק בשנת 1598 נמצא זכרו: דוד פאסי יהודי ספרדי יליד פערטא בטורקיא. שותפו של מרדכי מוסו, נתן שובר ליהודי הלבובי אברהם שטיין על הסך 2400 זהובים בעד שלשים חביות יין מלוואיזה. ביום 26 לחדש מרץ נתן המלך זיגמונט השלישי ליוסף הבהן יליד קנדיה כתב זכיות, בזה שהשיג מוסו. הרשות לו לגמור בכל מקום הטוב בעיניו לסחור בכל סחורה ולהיות נחשב כאזרח פולני.

חויץ מן ה"פרנקים" או ה"פרטוגזים" האלה הנחשבים פה בכתיבי הארכיב, ישבו בלבוב עוד יהודים ספרדים אחרים. בן נמצא למשל, בי הארמני כרישטוף קנה מירי ה"פרטוגזי" יחזקאל בן יהודה 75 חביות יין מלוואיזה ונתן לו בעדן כדיל וארג-צמר ליוני ודנציני; חיים הכהן החליף שש חביות יין מלוואיזה ששים אבני אורז וכבר בשמים בעד חמשים ליטרא אבן חשמל (בערנשטיין) (לוינסקי l. c עמ' 43). בשוקי לבוב התחלך אברהם נמכאי סרסור ספרדי, שהיה מתווך בעסקי אחיו הספרדים. בן לוח מיד אנטוניה קאטאקאלו 2300 זהובים בשביל יצחק זאבוך מקונסטנטינופול, נתן שובר בשם משה טשענסטוחן לרוקח הלבובי יארוש וויטעמבערג-מענדעלסקי, שכר עגלונים בלבוב ושלחם להוליך סחורה לקונסטנטינופול. בעד הולכה כזאת נטלו העגלונים בשנת 589: 528 זהובים.

מחיר יינות יוניים אנו מכירים מתוך חשבונות ומכתבים הנמצאים פה בגנזי העיר לבוב. חבית אחת יין מלווי מחירה משמונים עד פיג זהובים בכסף מלא או תשעים בשטר לשלשה חדשים. כאשר הורע מצב עסקי הספרדים בלבוב לוו כסף ושלמו ששים עד מאה וחמשים אחוזים ממאה לשנה רבית. קשה היה להם להשיג כספם, שהשקיעו בעסקים, כי עסקיהם הסתעפו מאד והיו תלויים בכמה שנויים. בשנת 1570 נתנו שני הסוכנים חיים הכהן ואברהם מוסו תעודה, כי הסוחרים הוויניציים הנקובים למטה בשמותם הם קבועים במקומם, בעלי נשים ונאמנים בעסק; אברהם בן יעקב אבהוב, יצחק בן אברהם, שמואל מאדריארא, יעקב בן יצחק איש שאלונקי, קלמן אלפן איש ירושלים (צפת ?), שמואל הכהן, יוחנן דע מובלי, משרת שמואל הוישכ בוויניציה בבית האסורים וישעיה מחאסו יום טוב איש סאמוס יליד דמשק (שור).

בסוף שנות המאה ה"ז נוצרים נמרו הספרדים את עסקיהם ולא נמצאו עוד פה. משה מוסו כמו שהזכרנו למעלה. משה טוביה חיב להיוני דיאנני סאלוואנו סכום גדול בעד סחורה ושכירות. יהודי וויניצי שלמה מרקוס ואברהם מזרחי מכרו בשנת 1597 את ביתם בזאמושץ כהאנגלי יצחק מעטקאף בעד 650 זהובים. ומשנת 1600 והלאה נעלמו מכתבי הארכיב ישמות הספרדים. מות המניסטר הגדול זאמויסקי הכרית את זממם הגדול של הגרים הפרנקים. בכתיבי שנות המאה ה"ז נפגע רק שלש פעמים בשמות יהודים ספרדים. בשנת 1626 קנה אברהם האיטלי, עושה תבות-בסק' במגרש לבוב קרקע לבנין בית בעד אלף זהובים. משנת 1612 עד 1635 דר בלבוב שמואל טשעלעבי איש קושטא. ובשנות הארבעים למאה ה"ז מכר שמעיה שקאמביס את ביתו לוואלף קאלק (פינחס כיה"ד של רכני לבוב). עמו יצא מלבוב היהודי הספרדי האחרון.

רמזי רפואה.

נגד זיעת ידים או רגלים טוב לשרות את הידים או הרגלים לפני השינה במים מבושלים עם עלי

שחט-עופות חזן וקורא

ממשפחה הגונה, שיש לו כתב קבלה מאת הגאון ר"ל הורוויץ מסטניסלב ז"ל מבקש לו משרה. לפנות אל Schulom Weintraub, Stryj.

הוצאת "תושיה" וורשה.

יצא לאור נומר כפול (ממ-נ)

של ה"ביבליותיקה הגדולה": ספר הכוזרי

לר' יהודה הלוי הספרדי

נערך ונסדר ע"פ השואה עם המקור הערבי, עם מבוא, הערות והאורים

ע"י ד"ר א. ציפרינוביץ.

מחברת ראשונה (מאמר ראשון ושני).

מחירה 1 רובל, ע"פ 1,10 רובל.

להותמי ה"ביבליותיקה הגדולה" עולה רק במחיר 40 ק.

המחברת השניה (מאמר ג-ה) עם המבוא והמפתחות תצא בעוד חודשים אחדים.

מחיר החתימה של ה"ביבליותיקה הגדולה":

כרוסא: 12 ר' לשנה. בהול 13 רובל לשנה עם המשלוח, וכן לחצי ולרבע שנה בערך (כלי משלוח ינכו 2 ר' לשנה).

Verlag "Tuschija", Warschau.

מאמצות אהרות מתקבלים כספי המדינה לפי הקורם.

אפשר להשיג אצל כל בתי מסחר הספרים העברים בכל אתר ואתר.

ניצליך און פראקטיש לשבת!

דיא וועלט-בעריהסע של אקסער-בלעך

טשאלענט אפען

ואללען אין קיינע יודישע פאמיליע פעהלען גא-ראנטירט 20 יאָר אויסהאַלטבאַר מיט אַביסל האַלץ-קאַהלען בעהויצט האלטען זיי היטצע 30 שטונדען אָן. אויף יעדען פלאץ אהנע רעהרען אנצובדינגען. בעזיטצען פיעלע טוי-זענדער פרויוואט ראנקשויבען זאָווי פאן רבנים וגאונן ארץ. פרויווע: 1 אפען פאן 4 טעפפע פער 3 ליטער 2 פיר חלב 2 פיר בשר, אין טעפפראטע אבטיילונגען 11 קר. רעטא פער 4 ליט' 13 ק. 1 אפען פאן 6 טעפפע פער 2 ליט', 2 חלב 4 בשר 12 ק רעטא א 3 ליט', 13 ק. רעטא פער 3 1/2 ליטער 17 קר. רעטא פער 4 ליטער 20 קר. זענדע נור געגען פאסט נאכנאמע. צו יעדען אפען ווידראיין געברויכטאטוויזונג בייגעפינגט.

שאפט איך אן, איהר וועט מיר דאנקען!

Josef Perlberger Krakau, Blech-Ofen Fabrikant Breitgasse 14

המצאה חדשה!

ספר טוב לבתי ספר ולהורים מאושר מטעם הממשלה אשר להשכלת העם

המדריך בשפת כתבי הקדש

הלוא הוא המפתח לתנך ולגנוי הלשון.

דרך חדשה ללמוד וללמד כל שרשי תנך כתישע מאות פסוקים ומלאכת העתקה וכל ספורי תנך בלשון המקרא במצורה עם כל המצות ויסודי הדת, ועם רשימת המלים ע"פ א"ב. לוחות לנסיות הישמות והפעלים, ותרגילים רבים (הטוב לכל לומד דקדוק) הכל בועתה אשכנזית צהה, וגליון לחנוכי דקדוק ונתוח.

מחיר חוב' א' כתר אחד, עם פארטא 1.20 K. ע"י נאכנאמע 1.50 K — להשיגו אצל המחבר

J. L. RABINOWICZ, Religionslehrer Boskowitz (Mähren).

Wyd.: Naftali Hot S. M. Laser

Odpowiedzialny redaktor: S. M. Laser.

Drukarnia M. Lenkowicza w Krakowie. Bożego Ciała 22.

ספרי הלמוד של ש. ל. גרדון, ורשה.

א) הלשון ספר ראשון: ספר למוד לשפה, לרקדוק ולאורתוגרפיה עם עבודה עצמית מסודרת לתלמידים. בו יבאו פרקי קריאה בתוכנם ובסגנונם, שאלות לתלמידים, תרגילי דקדוק בנטיית השמות והפעלים ופרקי-הכתבה (דיקטורה) והכל בשפה קלה. מחירו 60 קאפ! פארטא 10 קאפ.

ב) הלשון ספר שני: ספר למוד לשפה, לרקדוק ולאורתוגרפיה עם עבודה עצמית מסודרת לתלמידים עם ציורים. בו יבאו פרקי קריאה, יצירות מפורסמות נאות בתוכנן העשיר ובסגנון הרענן; שאלות לתלמידים; תכניות לספורים; נטיות הפעלים בכל הבנינים והגזרות ופרקי הכתבה מתאימים להם. מחירו 85 קאפ. פארטא 10 קאפ.

ג) הלשון ספר שלישי: ספר למוד לשפה, לרקדוק לסגנון ולמפרות העברית עם עבודה עצמית מסודרת לתלמידים. בו יבאו פרקי קריאה מופתיים, מבחר מפניני מפורסמות העתיקה והחדשה; למן כתבי הקדש, המשנה והאגדה ועד מיטב יצירותיהם של גדולי המסוררים בדורנו, פרקים הטוריים ותולדות גדולי ישראל. תכניות לחבורים, נטיות הפעלים הזרים, הכנויים, המשפטים וחלקיו וכל תורת הנקודה. כן מקיפים שלשה ספרי "הלשון" את כל חלקי הוראת "הלשון" העברית.

ד) המקרא: נביאים ראשונים לתלמידים, עם באור המלים והענין, ובסוף כל פרק טורות שאלות לתלמידים ותבניות לספורים. וכה תהיה לתלמידים עבודה עצמית גם בלמוד הכנויים.

ספר ראשון: יהושע, שופטים, רות, מחירו 40 קאפ. פארטא 0 קאפ. המקרא ספר שני: שמואל א' ושמואל ב' הולך ונסדר בדפוס. הסכורה הראשית בארצות אוסטריה-אונגריה היא אצל ה' א. רובינוב סמינסלוי. אדריסת המחבר: S. L. Gordon, Warschau Kup. 7

"KOSMOS" Unfall-und Haftpflicht-Versicherung-Aktien-Gesellschaft in Wien. General-Representanz für Galizien u. Bukowina: Josef Gruber in Tarnow Wałowagasse 17. Vertreter werden unter günstigen Bedingungen aufgenommen. Zu wenden an: JOSEF GRUBER, in Tarnów.

הוצאת "תושיה" ביבליותיקה קמנה" ספרי נמרא נבחרים מתוך ספרותנו הישנה והחדשה ומבחר הספורים מתולדות ישראל ערוכים ומעובדים לבני הנעורים. הנושאים (50) ספרים בשנה. ספר בכל שבוע. יצאו ונשלחו לחותמים ספרי הרבע הראשון (א-ג). מחיר כל נומר 15 ק/ ע"פ 19 ק. לחותמים עולה כל הרבע רק בסה"כ 1,25 ר', עם המשלוח 1,50 ר'. סכורך הדר בכד אנגלי כריכות (איינבאנד דעקעל) בלבד לכל הרבע 20 ק/ ע"פ 25 ק. מחיר החתימה ברוביה ובהול: 6 רובל לשנה וכן לחצי ולרבע שנה כערך. הותמי ה"ביבליותיקה קמנה" יכולים להשיג את ה"ביבליותיקה לילדים ולנעורים" וכן קובצי "עולם קטן" הוצאת "תושיה" בהתנה גדולה מן המחיר הקצוב. פרוספקט מפורט ישולח הנם לכל דורש. Verlag "TUSCHIJAH" Warschau. מאמצות אהרות מתקבלים כספי המדינה לפי הקורם. אפשר להתום אצל כל בתי מסחר הספרים העברים בכל אתר ואתר.

Erstes und Grösstes Gramophonhaus JOSEF WECHSLER Engros & Endetail Lemberg, Sykstuska 2. Krakau, Grodzka 71. גענעראלפערטורעטער רעד גראמאפאן אקציען - געוועללאפט מיט סארקע, שרייבערער ענגעל גרעסטעס לאגער פאלנישער, דייטשער, העברעאישער אונד יודישער פלאטען מיט סארקע, ענגעל. 20.000 פלאטען ערסטגרעסטער קינסטלער שמעטס אס לאגער רעפראטורמיליע אונד ווערקשטעטע אס ארטע. בעסטע אומטויש-בעדינגונגען. — פדיוקאמאלאגע גראמאפאן אונד פראנקא. לעמבערג, טעלעפאן 2033, II קראקין, טעלעפאן 461

M. Gutwirth, Krakau MOSTOWA 3. liefert Knochenmehl und Thomasmehl in jeder Gehaltslage zu sehr billigen Preisen. AUSSER KARTELL.

BUCHFÜHRUNG Schönschrift und Kontorpraxis... Lehrbrieflich, gerichtet auf die Ausbildung von Buchrevisoren... verlangen Sie gratis Probefrief 13 von der Berlin W 35.

האמעל ורעסמוראציאן כשר לבע"ב יהודים של שלום אהרן ראזענמאל בלבוש רחוב רועזניצקא 13 טעלעפאן נוי 1314

אויטאמאטישער מאסענפענגער פיר ראסטען קר. 4 — פיר סיינג קר. 240, פאנגען אהנע בעאויפזיכטיגונג ביו צו 50 שטיק אין איינער נאכט. הינטערלאסען קיינע נויטערונג אונד שטעללען זיך פאן זעלבסט אויף. שוואג-בען פאללען איינציג אין איהרער ארט, 1000 שוואבען אונד רוססען אין איינער נאכט פאנגענער א קר. 2.40. איבער דיא בעסט. דרפ. פער. פרי. נאכט. דודך Z. Humann, Wien II, 1.11. gasse r. 3. פיעל אנערקענטונגסשרייבען. פאר סינדערועטיגען נאכרעהמיגען ווידר געווארנט.

הגיון דברי חכמים. מורה דרך בבואר דברי חכמינו בתלמודים במדרשות, למצוא את הרעיון האמתי באגדותיהם ובמליצותיהם בדרך מדעי גמור. ונלוה לספר בסופו קונטרס הידיעה והבהירה. בו תשובה מספקת על השאלה הגדולה הזאת ע"פ העיון הפילוסופי האמתי. מאת דר. וואלאף מיטעל אביד וטטיף בק"ק קימפאלונג בוקאווינא. (הספר מכיל 205 עמודים גדולים). מחירו 3 כתרם. — להשיגו אצל המחבר Rabbiner Dr. W. MISCHEL Kimpolung (Bukowina).

ספר נפלא Gudowny Samouczek Wunderbuch zum Selbst-Unterricht der deutsch. Sprache in zwei Sprachen (polnisch-deutsch) vortragen von JOSEF SAS JAWORSKI Gymnasial-Oberlehrer und MAJER LAUB bekannten Pedagog. Bis heute 2 Teile gedruckt zu je 32 grosse Seiten. Preis 1 Krone für beide Teile auch Briefmarken werden angenommen. Bei Postsendungen 10 h. mehr. Zu bekommen bei Majer Laub, Krakau Diefelsgasse 9. Hier habt Ihr Gelegenheit, "auf eine ungewöhnlich leichte Art die deutsche Sprache im besten Sinne des Wortes, zu erlernen."